

Vård- och omsorgsprogrammet för vuxna
Universitétsholmens Gymnasieskola. 5.2. 2014

Sproget som vejen til faglig læring
inden for vård- och omsorgsprogrammet
Fokus på sprog, læring og pædagogisk praksis

Karen Lund
karlund@dpu.dk
DPU Aarhus Universitet

Præsentation

Fokus på sproget

- Sproget som adgang til eller barriere for opnåelse af faglige kompetencer inde for vård og omsorg

Fokus på pædagogikken og læringsprocesserne

Arbejdsformer og aktivitetsstyper

Eks.1: Fagsproget og gråzonesproget

At forklare nye ord med andre nye ord

Sygeplejerskeuddannelsen – en undervisningslektion

U: Underviser

S: Studerende

U2: Hvad hedder den, slimhinden i øjnene?

S: Sklea eller et eller andet.

U2: Ja, for når I checker i sklea hvad er det så I kigger efter når det er anæmitegn I kigger efter? Hvad ville I tro? Hvad finder I?

S: Jeg tænker at man ville kunne se med sit eget øje om det er tørt, eller om det går tilbage om der er en eller anden form for – noget hud eller for lidt væske måske lidt det samme som - det er et gæt [...]

U2: Det kommer an på hvad I vil kigge efter for hvis I vil kigge efter selve sklea – altså øjenslimhinden, men den kan ikke sige jer noget om folk har anæmi eller ej – men hvis den bliver gul så kan den sige noget om folks leverfunktion, men hvis man kigger hernede – kigger i slimhinder – det gælder også oralt – alle steder hvor vi har slimhinder, så vil det kunne sige jer noget om anæmi – altså blodmangel

Fagsproget og gråzonesproget

At forklare nye ord med andre nye ord

Sygeplejerskeuddannelsen – en undervisningslektion

U: Underviser

S: Studerende

U2: Hvad hedder den, slimhinden i øjnene?

S: **Sklea** eller et eller andet.

U2: Ja, for når I checker i **sklea** hvad er det så I kigger efter når det er **anæmi** tegn I kigger efter? Hvad ville I tro? Hvad finder I?

S: Jeg tænker at man ville kunne se med sit eget øje om det er tørt, eller om det går tilbage om der er en eller anden form for – noget hud eller for lidt væske måske lidt det samme som - det er et gæt [...]

U2: Det kommer an på hvad I vil kigge efter for hvis I vil kigge efter selve **sklea** – altså øjenslimhinden, men den kan ikke sige jer noget om folk har **anæmi** eller ej – men hvis den bliver gul så kan den sige noget om folks leverfunktion, men hvis man kigger hernede – kigger i slimhinder – det gælder også oralt – alle steder hvor vi har slimhinder, så vil det kunne sige jer noget om **anæmi** – altså blodmangel

Fagsproget og gråzonesproget

At forklare nye ord med andre nye ord

Sygeplejerskeuddannelsen – en undervisningslektion

U: Underviser

S: Studerende

U2: Hvad hedder den, slimhinden i øjnene?

S: **Sklea** eller et eller andet.

U2: Ja, for når I checker i **sklea** hvad er det så I kigger efter når det er anæmitegn I kigger efter? Hvad ville I tro? Hvad finder I?

S: Jeg tænker at man ville kunne se med sit eget øje om det er tørt, eller om det går tilbage om der er en eller anden form for – noget hud eller for lidt væske måske lidt det samme som - det er et gæt [...]

U2: Det kommer an på hvad I vil kigge efter for hvis I vil kigge efter selve **sklea** – altså øjenslimhinden, men den kan ikke sige jer noget om folk har anæmi eller ej – men hvis den bliver gul så kan den sige noget om folks leverfunktion, men hvis man kigger hernede – kigger i slimhinder – det gælder også oralt – alle steder hvor vi har slimhinder, så vil det kunne sige jer noget om anæmi – altså blodmangel

Fagsprog gråzonesprog hverdagssprog
(Uddannelsesfagligt gråzonesprog)

Karen Lund og Ellen Bertelsen (2012):

**Sprogbehovsanalyse af dokumentationsmateriale
for sundhedspersonale i Københavns kommune**

**Sproglige briller på dokumentationsarbejdet
i hjemmeplejen og på plejehjemmene**

Målgruppe:

- **Sygeplejersker, SOSU-assistenten og SOSU- hjælper der er screenet til at deltage i opkvalificerende læse- og skrivekurser (FVU 1 og 2)**

Fokus i analyserne

- **Potentielle sproglige udfordringer**
 - **Fagsprog og uddannelsesfagligt gråzonesprog**
- **Potentielle it-udfordringer**

Eks.2

IBO-LK-Indre By-Øste
Indre By/
Østerbro
Semislevvej 2 A
2100 København Ø

120494-01t0
Testperson, Testperson
Testpersongade
2200 København N

Specialark

Start	Slut	Godkendt
04.11.11		

FOKUSOMRÅDE: Hverdag**Oprettet af**

☐	Hjemmeplejen	☐
☐	Plejhjem	☐
☐	Rehabiliterings afd.	☐
☐	Aktivitetstilbud	☐
☐	Focusområdets startdato	Bemærkning
☐	Focusområdet er afsluttet	☐

Beskrivelse : problem, ressourcer, behov og evt.års:

☐	Bemærkning
☐	

Mål 1 :

☐	Bemærkning
☐	

Handlinger 1 :

☐	Bemærkning
☐	

Notater vedr. Fokusområdet / evaluering - mål 1

☐	Bemærkning
☐	
☐	Bemærkning
☐	
☐	Bemærkning
☐	
☐	Bemærkning
☐	

Skemaskabelon – hvilken skematype?

Læseren skal kunne afkode skabelon i fire niveauer:

niveau 0: Skematitel ("Fokusområder")

– **niveau 1: Faste rubrikker ("Fokusområde")**

– **niveau 2: Underrubrikker ("Oprettet af" + 5)**

• **niveau 3: Underpunkter("Bemærkning")**

Centrale pejlemærker for orienteringen og forståelsen

Eks. 3: Centralt ordforråd i skemaet 'Fokuspunkter':

Fokusområde: Hverdag

Oprettet af

- **Hjemmeplejen**
- **Plejehjem**
- **Rehabiliterings afd.**
- **Aktivitetstilbud** **bemærkning**
- **Fokusområdet er afsluttet**

Beskrivelse: problem, ressourcer, behov og evt. års.

Mål 1

Handlinger 1

Notater vedr. Fokusområdet/evaluering – mål 1

Centralt ordforråd i skemaet 'Fokuspunkter:

TEKSTEN I SKEMAET:

Fokusområde: Hverdag

Oprettet af

- **Hjemmeplejen**
- **Plejehjem/plejehjem**
- **Rehabiliterings afd.**
- **Aktivitetstilbud** bemærkning
- **Fokusområdet er afsluttet**

Beskrivelse: problem, ressourcer, behov og evt. års.

Mål 1

Handlinger(?) 1

Notater vedr. Fokusområdet/evaluering – mål 1

Centralt ordforråd i skemaet 'Fokuspunkter:

Fokusområde: Hverdag

Oprettet af

- **Hjemmeplejen**
- **Plejehjem/plejehjem**
- **Rehabiliterings afd.**
- **Aktivitetstilbud**
- **Fokusområdet er afsluttet**

bemærkning

Beskrivelse: problem(?), ressourcer, behov og evt. års.

Mål 1

Handlinger (?) 1

Notater vedr. Fokusområdet/evaluering – mål 1

Eks.4: Analyse - 'Borgers døgn- og ugeplan'

4.2 Udfyldt skema: Hvad skal de ansatte kunne læse og skrive?

- **Den største udfordring for de ansatte:
at kunne læse og forstå og ikke mindst udfylde 'Borgers døgn- og ugeplan', eftersom indholdet er forskelligt for hver borger.**

'Borgers døgn- og ugeplan'

Et par eksempler på sproglige udfordringer (læse og skrive)

MÅL FOR PLEJEN:

- **Formål med hjælpen er at XX oplever en tryk hverdag, hvor hjælpen og støtten tager udgangspunkt i respekt for hendes ønsker og behov. Der tages hensyn til den dårlige lungefunktion. Samt motivation til at vedligeholde hendes funktionsniveau samt til at deltage i socialt samvær og i de aktiviteter, der giver mening for hende.**

RETNINGSGIVENDE MÅL:

- **At udvikle samt fastholde nuværende funktionsniveau**

'Borgers døgn- og ugeplan'

Et par eksempler på sproglige udfordringer (læse og skrive)

MÅL FOR PLEJEN:

- Formål med hjælpen er at XX oplever en tryk hverdag, hvor hjælpen og støtten tager udgangspunkt i respekt for hendes ønsker og behov. Der tages hensyn til den dårlige **lungfunktion**. Samt motivation til at vedligeholde hendes **funktionsniveau** samt til at deltage i socialt samvær og i de aktiviteter, der giver mening for hende.

RETNINGSGIVENDE MÅL:

- At udvikle samt fastholde nuværende **funktionsniveau**

'Borgers **døgn**- og ugeplan'

Et par eksempler på sproglige udfordringer (læse og skrive)

MÅL FOR **PLEJEN**:

- **Formål** med hjælpen er at **XX oplever?** en **tryk** hverdag, hvor hjælpen og **støtten tager udgangspunkt i respekt for** hendes ønsker og **behov**. Der **tages hensyn til** den dårlige **lungefunktion**. **Samt motivation til** at **vedligeholde** hendes **funktionsniveau** samt **til at deltage i socialt samvær** og **i** de aktiviteter, der **giver mening for** hende.

RETNINGSGIVENDE MÅL:

- At **udvikle** samt **fastholde** nuværende **funktionsniveau**

DVS: over 60% af ordene i denne tekst er fagord og gråzoneord.

Spiller det nogen rolle? Er det ok? Hvor meget er for meget?

Karakteristiske træk ved gråzonesproget

(s. 12-15)

Gråzonesproget er:

Kompakt, fx:

- Den dårlige lungefunktion vs. at hun har dårlige lunger
- Deltage i socialt samvær vs. være sammen med andre mennesker
- At udvikle samt fastholde nuværende funktionsniveau vs. at hun bliver ved med at klare det hun kan nu

Hyppig brug af passivformer, fx:

- 'tilbydes'; 'serveres af'; 'gives af'; 'lægges'; 'støttestrømper tages af'; 'hælene aflastes'; 'benene smøres'; 'natmedicin stilles'; 'lys slukkes'

Præsens participier som er med til at pakke sproget, fx:

- 'stående på sit sofabord'; 'er god til at drikke løbende'.

Hyppig brug af forkortelser, fx:

- 'Duvent beh'; 'dgl'.; 'inh.'; 'min.' (betyder 'minimum' i en kontekst, 'minutter' i en anden); 'alm.'; 'går dgl. ture med roll'.

Sproget pakkes også vha. verbalsubstantiver og bliver dermed mere kompakt og sværere at forstå, fx:

- Oprydning vs. rydde op;
- klipning af negle vs. klippe negle

Gråzonesproget henter sine ord fra sprogets overkategorier, mens hverdagssproget bruger ord fra sprogets basiskategorier, fx:

- 'Angiv civil status' lyder i hverdagssproget: 'er du gift?' eller 'bor De alene/sammen med nogen?'
- 'Statsborgerskab' lyder i hverdagssproget: 'Hvor kommer du fra?'

Særlige karakteristika ved de uddannelsesfaglige gråzoneord

- De er velkendte af de fleste modersmålsbrugere på forhånd.**
- Konsekvensen er at underviserne ikke opfatter dem som nye ord – og derfor forklarer de dem ikke.
- De vil derimod ofte blive brugt til at forklare nye fagord med.
- De er ofte ukendte for andetsprogede kursister og studerende.

Og endelig som en ekstra besværlighed:

- De er for en stor del fagspecifikke – 55 % af dem forekommer kun i et fagområde – dvs. de 55 % hører så at sige til i faget og kan ikke 'genbruges' fra fag til fag. (Golden 1984)
- Blandt de øvrige 45 % skifter en del ofte helt betydning når de bliver brugt i andre fag og kontekster
Fx: Stof(fer): grundstof, eksamensstof, kjolestoffer, hårde stoffer, Stoffer

At læse og forstå tekster

Hvilke læseformål? Hvilke læsestrategier?

- **Scanne**
 - Formål: finde specifikke informationer
- **Skimme**
 - Formål: skabe overblik over indholdet
- **Søgelæsning fulgt op af lokal omhyggelig læsning**
 - Formål: finde eller udlede specifikke informationer i teksten
- **Nærlæsning**
 - Formål: opnå en detaljeret forståelse af centrale passager

At producere forskellige teksttyper mundtlig eller skriftligt

- At beskrive
- At fortælle
- At argumentere

- At referere/gengive
- At sammendrage/resumere
- At uddrage/udlede
- At analysere
- At fortolke

- **At beskrive**
- **At fortælle**
- **At argumentere/diskutere**

**Sprogligt mere og mere krævende
Fra vidensfortæller til videnstransformer**

- **At referere/gengive**
- **At sammendrage/resumere**
- **At uddrage/udlede**
- **At analysere**
- **At fortolke**

**Kognitivt mere og mere krævende
Fra vidensfortæller til videnstransformer**

Fokus på pædagogikken og læringsprocesserne

Arbejdsformer og aktivitetsstyper

Afsæt for den pædagogiske praksis

HVAD?

- Fagenes indhold
- Fagenes sprog som adgang til fagenes indhold

HVORDAN?

- Den pædagogiske praksis

Fokus på pædagogikken og læreprocesserne

Arbejdsformer og aktivitetsstyper der giver anledning til:

- **Elevaktivitet**
- **Problemløsningsaktiviteter og eksperimenterende aktiviteter**
 - **Sammen med andre og alene**
- **Aktivt samspil mellem læringsrum og praktikken, arbejdet**
- **Læringsstrategier**
- **Inddragelse af IT og sociale medier**

**Spændende vellykkede og læringsrige
aktiviteter?**

Læringsbriller på aktivitetstyper i undervisningen

- **Flest muligt mest muligt aktive** **Hvorfor?**
- **Brainstorming** **Hvorfor?**
- **Før – under – efter** **Hvorfor?**
- **Ud-i-marken-aktiviteter** **Hvorfor?**
- **Diktat** **Hvorfor?**
- **Dictoglos** **Hvorfor?**

Læringsbriller på aktivitetstyper i undervisningen

Hvad gør de godt for?

- **Først indhold så form** **Hvorfor?**
- **Først konkret så abstrakt** **Hvorfor?**
- **Problemløsningsopgaver** **Hvorfor?**
- **Projektorganisering** **Hvorfor?**
- **Arbejde med læringsstrategier** **Hvorfor?**

Man løfter til rigere sproglæringsmuligheder i kontekst-rige omgivelser

Det kontekst-rige læringsrum:

Henter sine eksempler fra praksis

Rigt på multimodale repræsentationsformer => Helhed og del

- tegninger, billeder
- modeller
- grafer og kalkyler
- redskaber, værktøj, "køkkener", værksteder
- muligheder for at eksperimentere

vs

Det traditionelle klasseværelse:

Rigt på borde og stole på rækker => Atomisering, delfokus

Nyt indhold via nyt sprog – og nyt sprog via nyt sprog

Tætte Samspil mellem (sprog)undervisning og verden uden for murene – fx arbejde, uddannelse, sociale medier

For eleverne er der rige muligheder for læring uden for murene.

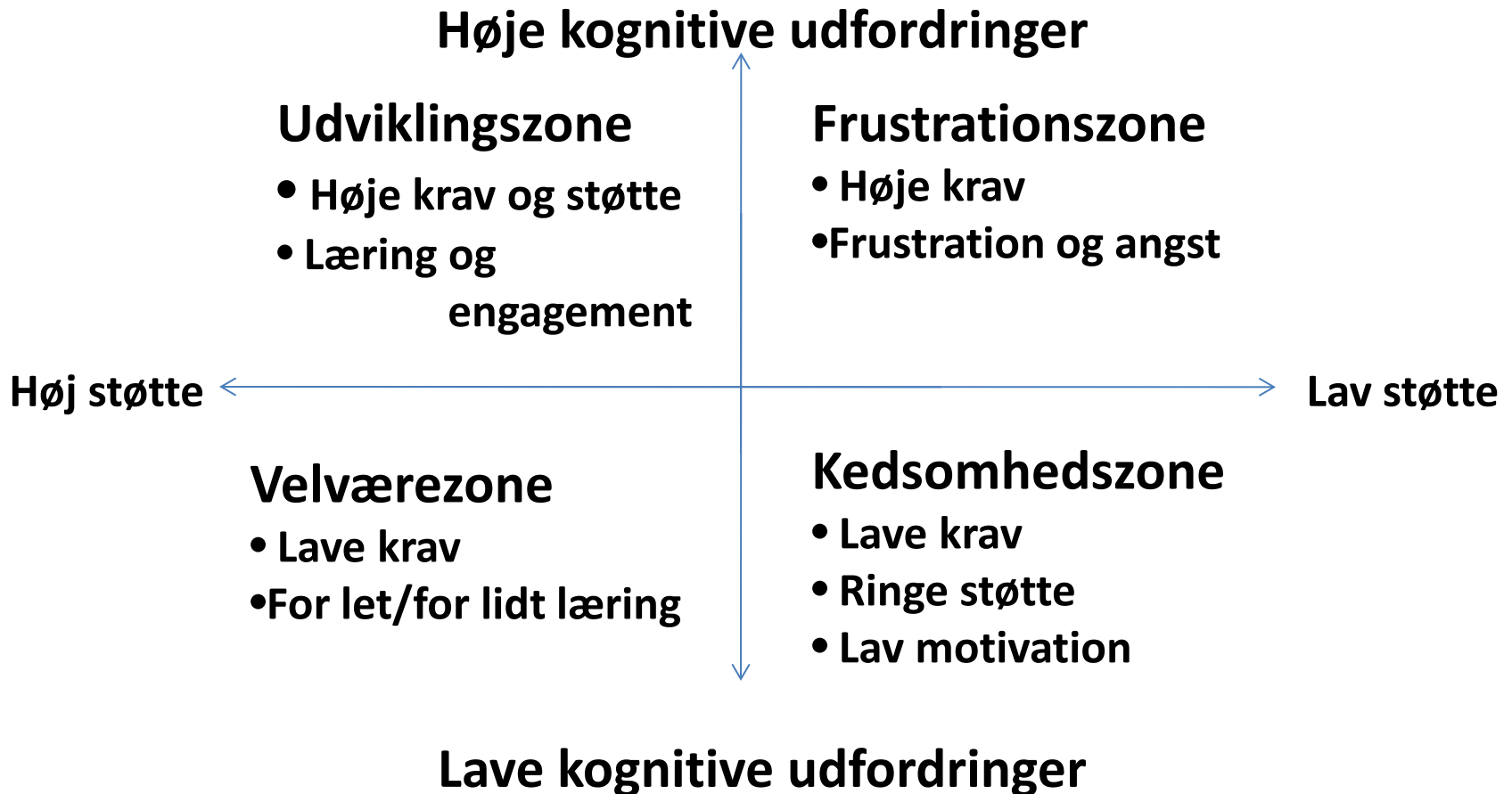
For eleverne er der mange kilder til forståelse når teori, praksis og sprogundervisning er knyttet helt tæt sammen

Praksis kan bruges som løftestang og adgang til forståelse og tilegnelse af den faglige viden

Praksis kan bruges som løftestang og adgang til forståelse og tilegnelse af sproget

At organisere en undervisning som både er sociokognitivt udfordrende og psykosocialt støttende

Lund 2009b baseret på Mariani 1997

Litteratur

- **Cooperative Learning (2011): *Sprogforum – Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik. Nummer 53 2011.***
- **Lund, K. (2009a): "Dansk som andetsprog i ungdoms- og voksenuddannelserne – at læse sit fag gennem sit andetsprog". I Rander et al: *En moderne voksendidaktik*. Alinea s. 195-232.**
- **Lund, K. (2009b): "Fokus på sprog" og "Fokus på sproglæring og pædagogiske implikationer for undervisningen". I Gregersen et al: *Sprogfag i Forandring. Pædagogik og praksis*. Samfundslitteratur s. 85-166.**
- **Lund, K., E. Bertelsen og M. Søgaard Sørensen (2006): *Muligheder og Barrierer. En undersøgelse af overgangen mellem sprogcentre og erhvervsrettede uddannelser*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. 253 sider. Tilgængelig i fuldtekst på www.inm.dk**
- **Lund, K. & E. Bertelsen (2008): *Fra Studieprøven til de videregående uddannelser. En undersøgelse af de nødvendige og tilstrækkelige kompetencer*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. 365 sider. Tilgængelig i fuldtekst på www.inm.dk**
- **Lund, Karen og Ellen Bertelsen (2012): *Sprogbehovsanalyse af dokumentationsmateriale for sundhedspersonale i Københavns kommune. Sproglige briller på dokumentationsarbejdet i hjemmeplejen og på plejehjemmene*. Social- og omsorgsforvaltningen Københavns kommune 2012.**
- **Lund, K. & E. Bertelsen (2009): "At mestre et uddannelsesfagligt fremmed/andetsprog – en forudsætning på en videregående uddannelse. *Sprogforum* 44: 17-24.**
- **Nation, P. (2006): "How large a vocabulary is needed for reading and listening?" *The Canadian Modern Language Review* 63/1: 52-82.**
- **NirasKonsulenterne, Lund og Bertelsen (2009a): Evaluering af puljen "Grundkursus i arbejdsmarkedsdansk – pulje til ny fleksibel beskæftigelsesrettet danskundervisning. Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og integration. www.nyidanmark.dk Se: Pædagogisk vejledning.**